

da se slovnične vodila pozabijo, v praktičnem življenji jih tudi ni treba, ali teorija sklenjena s praktiko bo hitreje učenca pripeljala do namena, kakor gola prakтика brez teorije. (Dalje prih.)

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

z.

U. V kateri zvezi ste besedici zel, zla, o in zal, a, o, ker se mi zdi, da imajo Hrovatje tudi besedico zal?

T. Imajo jo res, toda v drugačnem pomenu.

U. Zel, zla, o je hud, a, o in zal, a, o je berhek ali lep, a, o.

T. Pa le v slovenskem jeziku, in še v tem le bolj na gorenji strani tako, da bi jo smel imenovati gorensko kranjico ali gorenko. Zal mladeneč, zala deklica je tu lep mladeneč, lep a deklica, po dolnji strani in po Hrovaškem pa hud mladeneč, hudobna deklica.

U. To bi Gorenec naletel, ko bi berhki Hrovatici rekel: Zala moja!

T. Res ne vem, da smo mogli Slovenci tako premeniti tej besedi pomen. Pač je le predostikrat zal dečko tudi zao ali zal (malus) v hrovaškem pomenu, in zala deklica ravno tako zala ali zla (hudobna)! Da bi tako ne! Vendar bi svetoval rabiti zal, a, o v pomenu lep, a, o (nett, schmuck) le v domačih prilikah in spisih, v vzajemnih pa se je ogibati za umevnosti voljo.

U. Zal je pri nas berhek (stattlich)?

T. Tudi ta beseda mi je na sumu ali dvomna, ker je ne dobim pri družih Slovanih. Prav zdi se mi torej, da se vjema celo na tanko z nekdanjo gotiško bairhts in staronemško berht (lucidus, hell, klar), in od tod berhtek, berhek (cf. Murko 780. str. briht, m. die Erinnerungskraft; brihtati se, sich erinnern, sich besinnen), brihten, brihtna glava itd.

U. Zdaj se brihtam, da ima zal v drugi stopnji berhkejši ali berhkeji.

T. Metelko ima za berhek v drugi stopnji kar gorši, gorji; Potočnik zal (stattlich) — gorji, gorši — z opombo, da ima zal ali zlo le pri gornjih Slovencih uno pomembo, si-

cer se pravi hudo, böse, v sodnji stopnji gorji, schlimmer; od tod medmet gorjé, wehe! — Naj bolje mi pa dopade, kar piše o tem Janežič str. 52: „zel (hud) — gorši, gorji“.

Opomba. Gorši je Kranjcem sploh primerna stopnja prillogoma zal in orhek namest pravih oblik zaljši, orhkejši, orhkeji, ki se tudi sploh rabijo, n. pr.: Na gori cvetice naj zaljše cvetó. Vilh.

U. To je i meni kej všeč. Čim manj razlik, tèm lepši in pravilniši jezik. Pisati hočem torej zal, zaljši, naj zaljši v slovenskem, in berhek, berhkeji, berhkejši.

T. Prav, sej imamo tudi zaljšati ali zaljšati iz zaljši, kakor lepšati, boljšati, daljšati itd. iz lepši, boljši, daljši v drugi stopnji.

XI.

U. „Spoštujte božji dar (kruh), brez njega je gorjé, in kdor ga ne spoštuje, tega božja šiba kaznuje“, je babica govorila otrokom. Gorjé je po tem, kar si mi ravno zdaj povedal, v drugi stopnji iz gorji, in to iz zel ali zlo (hud); pa tudi za zal (lep) in berhek je sodnja stopnja gorji, gorši; — kako se pa spet to enači?

T. Ključ do te razlage mi dá Metelko str. 81, kjer pravi, da je gorjé iz gôrek („Auf *p* und zwar *up* ist das einzige gorúp, auch gorjúp, bitter, herb, von gôrek, welches letztere bey uns warm, bey andern Slawen aber bitter heisst, gorjé, gorčica Senf“). Kakor je iz širok, kratek itd. druga stopnja širji — širši, krajji — krajši, tako je iz gorek (warm, bitter) gorji — gorši, in od tod gorjé (wehe).

U. Po tem takem celo Gorencu ni svetovati, naj zove nevesto svojo goršo memo družih!

T. Kar gori, je gorko, greje, časih žge in peče, in kar peče, je hudo (arg), in čim bolj peče, tem hujše ali gorše (ärger) je! Pa se dá še drugač razlagati.

U. Kako še?

T. Na ravnost iz gerd.

U. Oho! Zala Meta — huda Meta, gorša Urša — gerša Urša! To je prav za pust!

T. Čuj! Kar mi pravimo sedaj gerd, se je reklo v stsl. gr'd' (superbus, arrogans, ostentans), v ruskem pa se glasi gord, in na ravnost iz gord je sodnja stopnja gorji — gorši, kakor iz terd terji — terši (cf. stsl. gr'deti ali gr'diti se, rus. gordeti ali gorditi se, superbire).

U. Mi sicer nismo Rusi; vendar so zali ljudje velikrat res prevzetni ljudje, se šopirijo in napihujejo, in napuh je gerda reč. Sej pravim, pa še porečem: Slovenec je bistra glava. Kako pristne primke (zale, gorje, gorše) je vbral kej umoslovno prevzetnim in košatim deklinam, ki se ponasajo s svojo nečimurnostjo in si domišljujejo, da so ponosne, če tudi niso!

T. Zdaj si jo pa ti zadel! V serbskem res pravijo ponos v dobrem ali vsaj ne slabem pomenu (der erlaubte, edle Stolz), ponosen, ponosit, in tudi pri nas smo se tega poprijeli; toda v staroslovenskem je ponos' exprobratio, dedecus (magy. panasz querela, rum. ponos nomen infame — Mikl.), ponos'n' probrosus, ponos'no indecore (unanständig, schimpflich).

U. „Biti slovenske kervi, bodi Slovencu ponos“, poje gotovo v naj lepšem pomenu Koseski.

T. Pa mu je vendar, žali Bog! velikrat še ponos v rumunskem pomenu — nomen infame!

Nekaj o važnosti pesništva v obče, in posebno slovanskega za našo mladino.

„Poezija dar nebeški!
Komur v sercu ti cvetevaš,
V gorcem letu hlad mu delaš,
V merzli zimi ga ogrevaš“.

M. Vilhar.

Duh človeški vedno hrepeni, gibati se prosto, ter živeti neodvisno od telesa, na ktero je tu navezan. Za to se razločuje dvojno življenje v človeku: telesno in dušno. Vsako potrebuje pa svoje hrane, svojih pripomočkov za uspešno rast. Za teló je vstvaril Bog jedila, pijače, in druge reči, ki mu ali ohranijo ali pa slajšajo življenje. Neumerljivemu duhu pa, veliko imenitnejšemu delu, je odperl neizmerno polje delovanja. Dal mu je prevažno nalogo, prirojeno slabost zmiraj bolj in bolj okrepečevati, ter tako prisvojiti si gospodarstvo nad mesom. V ta namen je pa pridružil dobrotljivi stvaritelj človeku zvesto voditeljico, vero — in umetnijo, da bi mu bile blage prijateljice.

Med vsimi umetnijami je pa poezija naj lepši cvet človeškega duha. Pesem rodívši se v navdušenem sercu, ki je z vzvišenimi mislimi in velikanskimi obrazy napolnjeno, odmeva od